

Havre.

Medens de 3 foregaaende Kornarter har Aks, har Havren sine Smaaaks samlet i en grenet Top. Hvert Smaaaks er omgivet af 2 hindeagtige Yderavner. Smaaakset indeholder fra 1 til 3 Blomster. Hver af disse kan udvikle en Kærne. Hos visse Havresorter er Smaaaksene dog hyppigst enkornede, sjældent tokornede. Hos andre (her iblandt vore almindeligt dyrkede Havresorter) er Flertallet tokornede, nogle enkornede og nogle trekornede. Atter andre har næsten udelukkende tokornede Smaaaks. Antallet af Korn i Smaaakset er medbestemmende ved Havresorternes Inddeling men afhænger iøvrigt noget af Havrens Udvikling. Ved kraftig Udvikling bliver der saaledes flere henholdsvis tokornede og trekornede Smaaaks end ved svagere Udvikling. Kornene i et flerkornet Smaaaks er altid af forskellig Størrelse; det største benævnes Yderkorn. Selve Kærnen er vedvarende omsluttet af (men ikke sammenvokset med) de to læderagtige Inderavner, af hvilke den ene (Rygavnen) ofte bærer Stak; det er dog (undtagen hos Purhavre) kun Yderkornet, der er stakket. Inderavnerne er hos de her i Landet almindeligst dyrkede Sorter af hvidgraagul Farve (»hvid« eller »gul« Havre), hos »Graa Havre« er Inderavnerne graa eller hvid-graa. Mange Sorter har brune Inderavner (»sort« Havre); disse har dog ingen Betydning her i Landet. Inderavnerne (»Skallen«) udgør fra ca. 40 pCt. af det samlede Kornets Vægt. Vore almindelige Havresorter har en Skalprocent af 25 til 30.

Toppen er af forskellig Form hos de forskellige Havresorter. Hos Flertallet af Sorterne er Topgrenene mer eller mindre udspærrede, hvorved Toppen bliver aaben; alle disse Former kan kaldes Tophavre. Hos en anden Gruppe er Topgrenene »tiltrykte« til Hovedaksen; Toppen bliver herved »sammenkneben«; alle Kærner vender kamformet til samme Side; disse Former kan kaldes Kamhavre (tidligere kaldt Sværdhavre eller Fanehavre); de dyrkes kun i ringe Udstrækning her i Landet. Havren har overvejende Selvbestøvning, men Krydsbestøvning er dog ikke udelukket.

Ved vore Forsøgsstationer har der i en længere Aarrække været anstillet Dyrkningsforsøg med et stort Antal Havresorter for at komme til Klarhed over, hvilke Sorter der har størst

Tabel 14.

Forsøg med Havresorter 1909—12.

Sortens Navn	Lermuldede Jorder (Øerne)		Sandede Jorder (Jylland)		Gennemsnitlig Skalprocent
	Kærne	Halm	Kærne	Halm	
Sejr-Havre	36.4	54.9	22.3	36.8	26.1
Schlanstedt-Havre	36.2	58.5	22.4	38.6	26.3
Stjerne-Havre	36.0	49.7	24.1	33.4	25.9
Gul Næsgaard-Havre (gl.)	35.4	54.4	22.4	36.6	25.6
Ligowo-Havre	33.9	50.6	21.9	33.1	25.1
Graa Havre	—	—	24.7	39.7	34.1
Guldregns-Havre.....	—	—	22.6	37.0	24.8
Dansk Havre	33.5	52.0	21.5	35.0	—

Forsøg 1915—20.

Sejr-Havre	30.9	47.5	22.6	36.3	26.2
Kron-Havre	30.8	46.7	24.5	35.4	25.4
Gul Næsgaard-Havre (ny)	30.4	46.9	23.7	35.6	26.1
Nova-Havre	30.4	45.1	—	—	24.8
Stjerne-Havre	—	—	23.9	33.5	25.9
Guldregns-Havre.....	—	—	22.2	36.2	24.4
Hede-Havre	—	—	26.4	40.4	32.6
Graa-Havre, Borris.....	—	—	25.8	40.1	30.7
„ „ Trifolium ..	—	—	26.6	40.8	34.7

Værdi for vort Landbrug. I Tabel 14 gives et kort Sammendrag af Resultaterne af Forsøgene i 1909—12 og 1915—20 for de vigtigste Sorters Vedkommende. Afgrøden er angivet i Hk. pr. Ha.

Sammenlignes Afgrøderne fra de tørre Sandjorder med de lermuldede Jorders, ses det, at de sidste i den første Aarrække har givet indtil 14 Hk. Kærne og indtil 20 Hk. Halm mere end de første. I den sidste Forsøgsrække er Forskellen mindre. Naar derimod Forskellen i Sorternes Ydeevne paa samme Slags Jord indenfor samme Forsøgsrække i de fleste Tilfælde er forholdsvis lille, finder dette sin Forklaring i, at alle de daarlige, lidet ydende Sorter er udeladt af disse Forsøg, hvori kun de faa bedste Sorter er prøvet.

Dansk Havre var indtil i Begyndelsen af det nye Aarhundrede forsaavidt vor vigtigste Havresort, som den i en lang Aarrække havde været den mest dyrkede Havre paa Øerne og paa de bedre Jorder i Jylland. Den var udbredt under forskellige Navne, saasom Hessel-Havre (efter Herregaarden Hessel ved Grenaa, hvorfra der i mange Aar udgik Saasæd af denne Sort), Grenaa-Havre (fordi der solgtes betydelige Mængder af den fra Grenaa-Eggen), Førsløv-Havre (efter Herregaarden Førsløvgaard i Sydsjælland, hvorfra der i mange Aar blev solgt en Havre, der maa anses for at være ganske den samme som Grenaa-Havre, og som i 1862 kom fra Nordslesvig til Sjælland), Ø-Havre (et nyere Handelsnavn for Førsløv-Havren). Men foruden hvad der udgik fra disse bestemte Steder, maa en ikke ringe Del af den paa Landets bedre Jorder fra ældre Tid delvis under Navnet Provsti-Havre dyrkede Havre henregnes til samme Sort. Dansk Havre er ikke nogen ren og ensartet Sort; Hovedtypen kan imidlertid karakteriseres som en middeltidig Havre med middellangt og middelstivt Straa; Toppen er nærmest lille af Omfang men forholdsvis tæt (Grenkransene med lille Afstand og Topgrenene korte), noget ensidig og nikkende; Smaaaksene overvejende tokornede, fornedet i Toppen delvis enkornede, særlig under tarveligere Ernæringsforhold, foroven i Toppen delvis trekornede, navnlig i frugtbare Somre og paa gødningsrige Jorder. Kærnen er af hvidlig graagul Farve, Yderkornene med temmelig bred Bugflade, navnlig ved god Udvikling. 10 à 20 pCt. af Yderkornene er stakbærende. I de senere Aar er den i stigende Grad bleven fortrængt af flere af de nedenfor omtalte, mere yderige Sorter.

Gul Næsgaard-Havre, der har Navn efter Næsgaard Agerbrugsskole paa Falster, er tiltrukket af *H. A. B. Vestergaard* ved Udvalg af en enkelt Plante af Béseler-Havre (1899). Den er af samme Hovedtype som Dansk Havre og har i alt væsentligt samme Udseende. Den er noget højere og kraftigere af Vækst, Toppen af lidt større Omfang, og er en af de mest stivstraede Sorter. Den hører til de mest storkornede Sorter og har middelhøj Skalprocent. Kærnen er af gul Farve. Den er en Kende senere moden end Dansk Havre. Kærneudbyttet er betydeligt større. I Gennemsnit af Aarene 1909-12 staar den paa de lermuldede Jorder, som Tabel 14

viser, noget tilbage for Sejr-Havre. I den nyere Forsøgsrække er der benyttet en ny Stamme (fra 1910), og da nærmer den sig meget stærkt Sejr-Havren og overgaar endog denne paa de sandede Jorder.

Schlanstedt-Havre skriver sig fra Godset Schlanstedt i Tyskland, hvor den er udvalgt af Béseler-Havre. Den er af endnu kraftigere Vækst end Gul Næsgaard-H., endnu lidt stivere i Straaet (nærmest grov) og lidt senere moden. Kærnen er af Middelstørrelse, Rumvægten nærmest lav, Skalprocenten lidt over middelstor. Den har i Forsøgene givet lidt mere Kærne og noget mere Halm end Gul Næsgaard-H. I Halmudbytte staar den højest af alle Sorter.

Stjerne-Havre, fremstillet af *N. P. Nielsen* ved Udvalg af Provsti-Havre, har i Forsøgene givet et stort Kærneudbytte, men den er blødstraet, Kærnen er lille, og Halmudbyttet er lavt. Den faar neppe nogen Betydning.

Ligowo-Havre har været kendt her i Landet siden 1890. Den adskiller sig kendetegnet fra Dansk Havre ved at være noget tidligere moden og noget mere stivstraet, af hvilke Grunde den anses for godt egnet til Dyrkning paa Mose- og Kærjorder. Dens Yderavner er lidt lysere og lidt mere udstaaende; Kærnen er lidt mere hvidlig, lidt kortere, meget fyldig; saavel Kornstørrelsen som Rumvægten er højere end hos de fleste Sorter. Den er en smuk Handelsvare, der jævnlig har kunnet opnaa en lille Overpris. Men i Ydeevne staar den ikke lidt under de bedste Sorter baade hvad Kærne- og Halmudbytte angaar. Den synes at være noget tilbøjelig til at falde af i Marken. Den har haft nogen Udbredelse men er nu omtrent forsvunden.

Sejr-Havre (sv. Seger-H.) fra Svaløf er udvalgt af en tidlig engelsk Sort (Milton-Havre). Den har paa lermuldede Jorder givet størst Kærneafgrøde af alle prøvede Sorter, er middeltidlig, ret stivstraet og har en ikke stor, lys, nærmest tykskallet Kærne af høj Rumvægt. Det er for Tiden den mest udbredte Sort her i Landet, idet den i Sommeren 1925 var dyrket paa 79 pCt. af Øernes og paa 56 pCt. af Jyllands Havreareal.

Guldregn-Havre er ligeledes fra Svaløf og har samme Oprindelse som Sejr-Havre. Paa gode, lermuldede Jorder giver den forholdsvis smaa Afgrøder, medens den paa

sandede Jorder i den ældre Forsøgsrække kom blandt de værdifuldeste Sorter, en Stilling, som den dog i de fortsatte Forsøg ikke har kunnet bevare. Den er nærmest tidlig moden, har smaa, gule Kærner af høj Rumvægt og staar godt op.

Endnu en nyere Sort fra Svaløf, Kron-Havre, dyrkes i nogen Udstrækning her i Landet. Den har ved Forsøgsstationerne paa Øerne 1915—20 givet en Ubetydelighed mindre baade af Kærne og Halm end Sejr-Havre, og ved 10 Aars Forsøg i sjællandske Landboforeninger er Forholdet ganske det samme. Ved de jyske Forsøgsstationer har den derimod i betydelig Grad overgaaet Sejr-Havre i Kærneudbytte og har her været den bedste af alle prøvede Sorter af hvid og gul Havre. Ogsaa i et stort Antal Landboforeningsforsøg i Jylland har den givet større Kærneafgrøde end Sejr-Havre; men Forskellen her er dog ikke stor. I alle Forsøg har den givet mindre Halm end Sejr-Havre. Den er ret stivstraaet, middeltidlig, med middelhøj Skalprocent og ret høj Rumvægt.

Flere nye Sorter fra Abed Planteavlsstation, heriblandt Nova-Havre og Sølv-Havre samt en endnu ikke navngivet Sort, Nr. 3, synes at fortjene Opmærksomhed men er endnu ikke tilstrækkeligt prøvede i Forsøgene. Det samme gælder enkelte nye svenske Sorter, særlig Kongs-Havre fra Svaløf.

En meget ejendommelig Havre er Graa Havre, ogsaa kaldet Broget Havre. Den dyrkes i meget stor Udstrækning i Nord-, Vest- og Midtjylland (se Tabel 4 S. 28) saavel paa magre Sandjorder som paa opdyrkede Mose- og Kærjorder. Derimod er den meget lidt kendt paa Øerne. Den indeholder i sin gamle Skikkelse mange, temmelig forskellige Havretyper, deriblandt i Reglen noget af almindelig hvid Havre, sædvanlig mer eller mindre Pur-Havre, jævnlig en sjældnere Havresort med stærkt gule Korn; men selve Hovedformen »Graa Havre« er sammensat af mange forskellige Typer. Som Helhed er den sildig med langt, blødt Straa, der let gaar i Leje, og som angribes stærkt af Rust. Toppen er større og mere aaben samt mere opret og alsidig end hos Dansk Havre. Smaaaksene indeholder som Regel 2 Korn. Inderkornet er lysegraat, ofte tydeligt længdestribet. Yderkornet er graalighvidt, langspidset, forsynet med en forholdsvis lang og kraftig Stak. Rumvægten er lav, 40 à 45 Kg. pr. Hl. De nylig frem-

spirede Planter er meget mørke, næsten sortgrønne, hvorved den adskiller sig skarpt fra de allerfleste andre Havresorter, navnlig ogsaa fra alle de foran beskrevne Sorter. Efterhaanden bliver Planterne lysere, men de vedbliver at beholde en mat mørkegrøn Farve. Den er tykskallet (ca. 35 pCt. Skal). Den synes at taale Tørke og Kulde bedre end de fleste andre Sorter, ligesom den ogsaa synes lettere at overvinde Angreb af Fritfluelarver. Den har en fuldt berettiget Plads paa Jyllands tørre Sandjorder; hvorvidt den med samme Fordel kan dyrkes paa Kær- og Mosejorder, eller om en tidligere og mere stivstraaet Sort dér vilde være at foretrække, bør afgøres ved sammenlignende Dyrkningsforsøg. Der er (først ved Lyngby Forsøgsstation, senere ved Borris Landbrugsskole, af Frøfirmaet Trifolium og af Konsulent N. Vester i Skals), udskilt Typer af den af større Værdi end Hovedsorten. De 3 førstnævnte Stammer findes opført nederst i Tabel 14 (idet Hede-Havre er den fra Lyngby udgaaede Stamme). Det ses, at de i Ydeevne staar hinanden ret nær men har noget forskellig Skalprocent.

I Gennemsnit af 150 Forsøg i jyske Landboforeninger fra 1915 til 1924, hovedsagelig paa sandede Jorder, gav Hede-Havre ca. 230 Kg. Kærne pr. ha. mere end Sejr-Havre og et lignende Merudbytte af Halm. I en ældre Forsøgsrække, hvor Hede-Havre sammenlignedes med forskellige lokale Stammer af Graa Havre, naedes følgende Resultat:

	Kærne	Halm
Lyngby Hede-Havre...	27.1	35.3
Graa Havre, Esker ...	24.9	36.2
, Terpager ..	24.6	33.6
, Tylstrup ..	23.9	34.6
, Næsborg ..	23.5	33.6
, Skaarup ..	23.4	32.7

1925 var i Jylland besaaet ca. 80,000 Ha. med Graa Havre. Heraf udgjorde Hede-Havre ca. 70,000 Ha. eller ca. 88 pCt.

Provsti-Havre svarer ganske til den af Dansk H. givne Beskrivelse, har havt megen Udbredelse, men staar i Ydeevne betydeligt under de bedste Sorter. — Béseler-Havre indførtes hertil fra Tyskland sidst i Firserne, ligner Provsti- og Dansk H., vandt i sin Tid stor Udbredelse særlig paa Øerne, men er nu fortrængt af nyere og bedre Sorter.

Paa meget magre Sandjorder, navnlig i Jylland, træffes undertiden Pur-Havre (Sand-Havre), en meget ejendommelig, finstraaet, smalbladet, meget nøjsom Havre med en lille, ensidig Top og smaa, tynde, sortebrune, lyststribede, stærkt stakkede Korn. Har tidligere været dyrket mere. Træffes almindeligt som Indblanding i Graa Havre.

Der gives et stort Antal, særlig engelske og amerikanske Havresorter, der udmærker sig ved at være meget tidlig modne, og hvis Kærne er meget vægtig, fyldig og lys og derfor afgiver en særdeles smuk Handelsvare. Nyzeelandisk Havre og Welcome-Havre er Eksempler herpaa. Disse Havresorter giver dog saa smaa Afgrøder, at de maa betragtes som værdiløse. De er derhos meget tyksskallede.

Af Kamhavresorter har man undertiden her i Landet prøvet Sort Kam-Havre, navnlig paa Mosejorder, paa Grund af det stive Straa; men den har altid givet for smaa Afgrøder. Hvid Kam-Havre giver en meget stor Halmafrøde, hvorfor den er værdifuld til Staldfoder; et stort Halmudbytte er nemlig et paalideligt Udtryk for en stor Grønafgrøde; Kærneudbyttet er imidlertid saa lille, at Saasæden altid vil blive en Del dyrere end af anden Havre, og de foran nævnte halmrige Sorter, særlig Gul Næsgaard- og Schlanstedt-Havre er nu traadt i Stedet, ogsaa til Staldfoder, om de end maaske holder sig knapt saa længe paa et til Grønfoder passende Udviklingsstrin.

I de senere Aar har der her i Landet været prøvet en Del Havresorter fra den engelske Sædopdrætter Garton. Kun en enkelt af disse, Abundance, har givet et anseeligt Udbytte, andre, som Rival, Bountiful, Stormking og Universal har af Kærne givet 8 à 10 Hk. mindre end Sejr-Havre pr. Ha. og maa saaledes anses for værdiløse for vore Forhold.

Der gives ogsaa Vinterhavre; men denne er endnu saa godt som uprøvet her i Landet udenfor Forsøgsmarkerne og har næppe nogen Værdi.

Havren dyrkes i højere Grad end nogen af de andre Kornarter paa al Slags Jord, lige fra den fedeste Marskjord til den magreste Sandjord, fra den bedst kultiverede til den mest raa Jord. Erfaring har nemlig vist, at Havren kan give et efter Omstændighederne tilfredsstillende Udbytte saa at sige under alle Forhold. Mindst Afgrøde giver den paa magre, tørre Sandjorder. Her gaar Afgrøden ofte ned til 10 à 15 Hk. Kærne og 15 à 20 Hk. Halm pr. Ha., medens den paa frugtbare, veldrevne Jorder i god Gødningskraft jævnlig giver

40 à 45, indtil 50 Hk. Kærne og indtil 60 à 65 Hk. Halm. Paa sunde Kær- og Mosejorder giver den i Reglen stærkt fyldende Afgrøder, men Kærnen bliver som oftest her let, tyk-skallet og i det hele af tarvelig Kvalitet, delvis som Følge af for sen Modning. Medens Rug og 2rd. Byg kræver høj, sund, tør Jord, taaler Havren godt nogen Fugtighed og Kulde, selv lidt Surhed i Jorden, naar denne kun er tilstrækkelig næringsrig.

Havrens Plads i Sædskiftet er først og fremmest umiddelbart foran Udlæg. At Havren som oftest benyttes som Dæksæd i Udlægsmarken hænger delvis sammen med gammel Skik og Brug, der nærmest bunder i den Erfaring, at naar Jorden ved en Aarrækkes Dyrkning med Kornafgrøder var bleven grundig udpint og fyldt med Ukrud, og derefter skulde »ligge ud«, kunde den dog endnu give en lille Havrefrøde, medens Byg under disse Forhold jævnlig næsten mislykkedes. I vor Tid har denne Fremgangsmaade sin Berettigelse dels i, at Bygget er mere tilbøjelig til at gaa i Leje end Havren, og den nye Kløver svækkes stærkt af Lejesæd, dels kræver Udlægsbyg, hvis Kløveren er bleven kraftig, længere Tids Vejring end ønskeligt af Hensyn til Byggets Kvalitet, medens Havren lider mindre ved at staa forholdsvis længe til Vejring. Endvidere saas Havren meget almindelig i den nyopbrudte Grønjord (som »Grønjordshavre«), og hertil egner den sig bedre end de øvrige Kornarter. Havren kan i det Hele med godt Udfald dyrkes paa enhver Plads i Sædskiftet. Man maa imidlertid nøje iagttage den Regel, at der ikke maa følge Havre (eller Blandsæd) umiddelbart efter Havre (eller Blandsæd) af Hensyn til Angreb af Havreaal; særlig gælder dette paa lermuldede og bedre sandmuldede Jorder, hvor der nødigt maa være kortere Tid end 3 à 4 Aar mellem Havre (eller Blandsæd), altsaa mindst 3 havrefri Aar, særlig hvis man har sporet Havreaal i Marken. Paa mose- og kæragtige Jorder samt paa udprægede Sandjorder gaar det bedre an at komme hyppigere igen med Havre, da Havreaalen optræder sparsomt paa disse Jorder.

Havren stiller ikke store Fordringer til Jordens Behandling. Almindelig Efteraarspløjning af Stubjorden og Reolpløjning om Efteraaret af Grønjorden, hvori den skal saas, samt den nødvendigeste Opharvning om Foraaret er tilstrækkeligt.